

Marija Stanonik
O slovstveni folklori praznično

Leto 1995 se bliža koncu usaj za del slovenske kulturne in znanstvene srenje v znamenju pomembnih obletnic.

Preteklo je namreč sto let od začetka izhajanja znamenite zbirke Slovenske narodne pesmi (1895–1923), za njihovo ureditev pa je dr. Karel Štrekelj, ugledni slavist na graški univerzi, prejel v evropskih znanstvenih krogih visoke ocene kakor zlepa ne kdo. Še danes pomeni ta zbirka temeljno delo za slovensko slovstveno in glasbeno folkloristiko. – To je tudi leto spomina na kremenite Nauke za Slovence, v katerih je enako vsestransko razgledani slavist, dr. Matija Murko, dolgoletni praški profesor, v poročilu o narodopisni razstavi v Pragi leta 1895 načrtal nadaljnji program dela za vedo, ki danes nosi ime etnologija.

Omenjenemu praznovanju se je želelo pridružiti tudi uredništvo Traditiones. Štiriindvajseta številka naj bi bila prostor za premislek o izhodiščih, ki so zaznamovala omenjeni dve vedi, in v ta namen so bili povabljeni k sodelovanju ugledni strokovnjaki ne le iz Slovenije, ampak tudi zunaj nje.¹

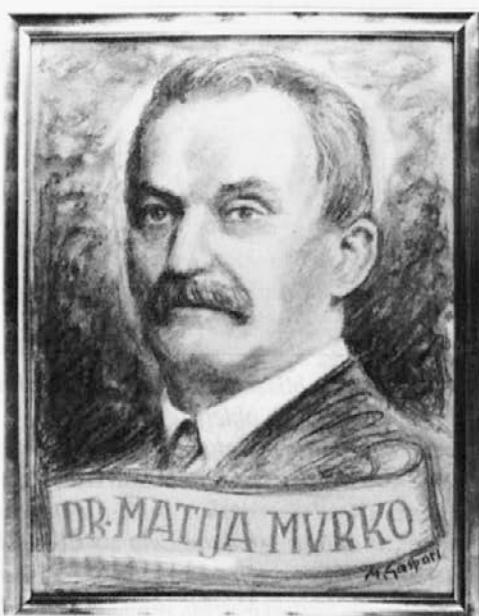
«Na eni strani gre za razmerja med filološkimi panogami (jezikoslovje, literarna veda) in slovstveno folkloristiko in na drugi med njo in etnologijo ali še širše zasnovano kulturno antropologijo. Priporočamo se predvsem za razprave in članke, ki upoštevajo slovensko empirično gradivo, bodisi analitične bodisi primerjalno naravnane, a tudi zgodovinsko razvojni in sintetično zaokroženi bodo dobrodošli. Pri tistih, ki nimajo dostopa do slovenskega gradiva, pa računamo na teoretične članke...»²

Vabilu se je odzvalo krepko čez štirideset avtorjev, vendar med njimi pogrēšam marsikaterega od povabljenih; od domačih pa naj posebej omenim nestorja slovenske folk-

¹ V. Belaj, B. Beneš, F. Bernik, F. Brednich, Maja Bošković-Stulli, J. Cardigos, E. Cevc, T. Cevc, J. Conrad, K. V. Čistov, Z. Darasz, E. Erzebet, J. Faganel, A. Furlan, V. Gašpariková, H. Gerndt, M. Godina, A. Goljevšček, B. Goranov, Niko Grafenauer, V. B. Gusev, S. Hafner, M. Hladnik, F. Jakopin, M. Juvan, L. Karničar, T. Kermavner, M. Kmecl, I. Köhler, D. Kocjan, G. Kocijan, D. König, U. Kowalska, L. Kretzenbacher, E. Kürti, H. Laussegger, N. Maslenikova, P. Merku, I. Nagy, I. Novak-Popov, V. Novak, M. Orožen, B. Paternu, M. Petrov-Slodnjak, J. Pogačnik, A. Priedite, E. Prunč, A. M. Rivas, L. Sauka, A. Skaza, I. Slavec-Gradišnik, V. Smole, P. Scherber, Z. Šmitek, J. Toporišič, N. Tolstoj, H. J. Uther, K. Verebelyi, S. Zemljčič, Z. Zorko. Ustanove: Oddetek za etnologijo Filozofske fakultete v Ljubljani in kulturno antropologijo, Oddelek za slovanske jezike in književnost v Ljubljani, Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU Ljubljana.

² Vabilo: Ljubljana, 15. novembra 1994.

loristike akad. dr. Milka Matičetovega, ki je obljubil predavanje iz leta 1991 o Franu Miklošiču in slovenskem narodopisju. Z njegovo navzočnostjo bi bile na enem mestu predstavljene vse štiri markantne osebnosti slavistike slovenskega rodu v drugi polovici 19. stoletja. Tudi kot starosta slovenske sloustvene folkloristike in rojak dr. Karla Štreklja bi se bil tako rekoč dolžan zauzeti za tehten prispevek v pričujočo številko Traditiones in tako izkazati spoštovanje svojim častiljivim prednikom v stroki.

Dr. Karl Štreklj

Dr. M. Murko mr.

Ljubo mi je, da smemo v našem zborniku gostiti dvanajst avtorjev, mlajše in starejše folkloristične strokovnjake s severa in juga, vzhoda in zahoda Evrope. Polarni sinjini se približujemo z dr. Bronislavo Kerbelyte iz Litve, na sončni jug pa nas vabita Tome Sazdov in Aleksandra Popvasileva iz Makedonije. Z vzhoda nas pozdravljajo Vilmos Voigt z Madžarske ter Eva Krekovičová, Hana Hlůšková in Gabriela Kiliánová s Slovaške, z zahoda pa se nam odpirata Cathie Carmichael iz Velike Britanije in Roberto Dapit iz Italije, ki pravzaprav zastopa zamejstvo, saj se s člankom mudi v Rezziji, od koder v Traditiones že dolgo ni bilo glasu.

Zaradi večje preglednosti in želje po kolikor mogoče trdni zaokroženi celoti zbranih prispevkov so le-ti razvrščeni v nekaj razdelkov, znotraj katerih si sledijo kronološko.

Prvi je v okviru danih možnosti posvečen letošnjima slavljenčema, dr. K. Štreklju in M. Murku in njunim predhodnikom. Drugi razdelek združuje članke na temo o razmerju med sloustveno folkloro in literaturo, vse od Valvazorja, prek Prešerna, Prežihovega Voranca, mladega Janka Glazerja, Gregorja Strniše in sodobnih ustvarjalcev kot sta Veno Taufer in Lojze Kovačič.

Najobsežnejši je tretji razdelek Slovstvena folklor v zgodovini in teoriji. Razen prvih dveh člankov, ki sta sintetično pregledne narave, so drugi analitični in po geografski pripadnosti snovi najbolj raznoteri. Posebej je treba omeniti pozornost dr. Bronislave

Kerbelyte, ki je svoj članek empirično naslonila na slovensko gradivo, za katerega je posebej zaprosila. Trije članki slovaških avtoric obdelujejo snov njihove domovine, toda primerjalno in teoretično so (lahko) dobrodošli tudi za slovensko slovstveno folkloristiko. Enako velja za prispevke z južne bližnje in daljnje sosesčine (Hrvaška, Makedonija), le da sta zadnja dva izrazito teoretična. Naslov četrtega razdelka Slovstvena folklor na prehodu želi nakazati, da se tu slovstvena folklor sinkretično povezuje z drugimi vrstami umetnosti, kot je npr. ples, po drugi strani pa, da se odpira v smer literarjenja. "Govorjenje v stihih" rezijanske avtorice bi bilo v ugodnih okoliščinah lahko odskočna deska za njihovo folklorizacijo, v nadaljevanju pa smo priče razvejitvi ustvarjanja na

Rojstna hiša dr. Karla Štreklja, Gorjansko na Krasu (foto 1988, last sedanjih lastnikov domačije Benčič)

tej ravni v tradicijsko smer, kot so besedila narodno-zabavne glasbe, ali na drugi strani protestna besedila rokovskih skupin. Zadnji razdelek sestavljajo trije med seboj problemsko popolnoma različni članki in vendar jih med seboj zelo močno povezuje dvoje: jezik kot vrednota in geografska razsežnost snovi. Prvi članek se razgleduje po Evropi ob problematiki lingvističnih atlasov, v drugem smo priče jezikovni ustvarjalnosti v slovenskem potopisju, in nazadnje se podamo v Papuo Novo Gvinejo, da izvemo, kako se tam uresničuje stara skušnja: *Nomen est omen*. Po eni strani ta razdelek podaja roko lanskem zvezku *Traditiones*, ki so bila z jezikovno problematiko izrecno namenjena materinščini, in s tem zaokroža problematiko duhovne kulture, ki ji je za izhodišče jezik; obenem pa se odpira navzven v oddaljena geografska obzorja, ne da bi pri tem pozabil, kako je tujstvo lahko tudi eksistencialna kategorija.

Zaradi omejenih finančnih sredstev je bilo potrebno pri člankih tujih avtorjev napraviti kompromis. Dva iz angleščine sta v celoti prevedena, ker obravnavata slovensko snov (J. V. Valvazor, *slovenske pravljice*), iz slovanskih jezikov pa smo se odločili le za prevod obeh člankov iz makedonščine, da bi se tako izognili cirlici, ki je slovenskim bralcem na splošno nedomača; pač pa, žal, ostajajo neprevedeni vsi članki iz slovaščine in en hrvaški, ker si je za drugega avtorica oskerbela prevod zasebno.

Rubrika *Gradivo* in zapisi vsebuje izjemno pomembne članke od J. B. Courtenaya na naših tleh, mimo odkritja novega bajnega bitja *Telebe* iz vasi pod Bohorjem do sistematike pregovorov iz Janeza Trdine in terenskih zapisov le-teh iz Košane in njene okolice.

Predstavljeni sta tudi dve knjižni zbirki: Zlata ptica pri Mladinski knjigi kot elitna zbirka najlepših folklornih pravljič iz svetovne kulture, in zbirka Glasovi, pri Kmečkem glasu, v kateri izhajajo današnje folklorne pripovedi iz posameznih slovenskih pokrajin.

Januarja leta 1995 je odšel v spomin starosta slovenske etnologije akademik prof. dr. Niko Kuret. Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU se mu oddoljuje v rubriki In memoriam.

Pod črto dodane besede pojasnjujejo, od kod v rubriki Kronika objavljeni članek. Kolikor se kateri od članov uredniškega odbora od njega ograjuje, prevzemam za njegovo objavo popolnoma osebno odgovornost. Za to sta dva nagiba: eden je pietetne narave. Zelo obzirno, skozi prizmo osebno doživljane tragike druge svetovne vojne počastiti spomin vseh slovenskih po/vojnih žrtev, katerih smo se letos, ob petdesetletnici konca druge svetovne vojne, tudi skušali spomniti tako ali drugače. Drugi je strokoven. Že danes jo ima, še bolj pa bo članek pridobil dokumentarno vrednost v prihodnosti, saj se skozenj kaže skozi refleksijo odraslega otroška perspektiva strašnih vojnih let, ki so Slovence tako usodno zaznamovala in razredčila.

Zbornik požlahtnjuje tudi prva objava molitve k sv. Donatu, ki je bila zapisana 1751.

Odkritje spominske plošče na Murkovi domačiji, Drstelja pri Ptuj, 19.10. 1952 (fototeka Oddelka za etnologijo, Pokrajinski muzej Ptuj, foto: Langerholc)

Vsem sodelujočim se za zaupanje iskreno zahvaljujem, od domačih še posebej D. Druškoviču in A. Glazer, ki sta izpolnila svojo obljubo, dano tedanjemu uredniku Traditiones pred desetletjem in več, in mojima profesorjema na slavistiki prof. dr. Francu Zadravcu in prof. dr. Helgi Glušič.

Dolžno zahvalo izrekam tudi izr. članu SAZU, dr. Milku Matičetovemu, ob katerem sem v tukajšnji navezi pridobila marsikatero živiljenjsko izkušnjo. Na koncu in ne nazadnje tudi iskrena in pristrčna hvala tajnici uredništva gospe Marti Koren za zvesto pomoč in višjemu strokovnemu sodelavcu g. Dušanu Merharju za spoštljivo sodelovanje, usem v tiskarni pa za potrpežljivo čakanje in vztrajno potrpljenje.

16. november 1995

Glavna urednica
dr. Marija Stanonik